EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 24.9.2025
COM(2025) 516 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Poročilo o napredku pri izvajanju Instrumenta za povezovanje Evrope 2021-2027 za leta 2021-2024

I. Uvod

V členu 22(4) Uredbe (EU) 2021/1153 o vzpostavitvi Instrumenta za povezovanje Evrope (IPE) za obdobje 2021–2027[1] je določeno, da Komisija predloži poročila o napredku, ki vsebujejo informacije o izvajanju IPE, s čimer je pojasnjeno, ali so različni sektorji na dobri poti. Uredba o IPE je bila sprejeta julija 2021, šest mesecev po začetku večletnega finančnega okvira za obdobje 2021–2027, to prvo poročilo o napredku pa bo zajemalo obdobje 2021–2024.

Instrument za povezovanje Evrope je bil vzpostavljen za izgradnjo, razvoj, posodobitev in dokončanje vseevropskih omrežij v prometnem, energetskem in digitalnem sektorju. Nemotena čezmejna povezljivost je nujen pogoj za dobro delovanje enotnega trga EU. Spodbuja večjo ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo ter prispeva k izpolnjevanju dolgoročnih zavez EU glede razogljičenja v okviru evropskega zelenega dogovora. Sedanji program je naslednik programa IPE za obdobje 2014–2020 (IPE 1) iz prejšnjega večletnega finančnega okvira. Proračun za izvajanje programa IPE za obdobje 2021–2027 (IPE 2) znaša 33,7 milijarde EUR.

IPE je instrument, ki se upravlja centralno. Izvaja se s pomočjo Evropske izvajalske agencije za podnebje, infrastrukturo in okolje (CINEA) za prometni in energetski sektor ter s pomočjo Evropske izvajalske agencije za zdravje in digitalno tehnologijo (HaDEA) za digitalni sektor. Temelji na konkurenčnem izboru projektov, ki jih predložijo nosilci projektov, na primer upravljavci infrastrukture ali zasebna podjetja, med rednimi razpisi za zbiranje predlogov v okviru IPE. Tak konkurenčni postopek zagotavlja visoko kakovost priprave projektov in pritisk za njihovo pravočasno izvedbo, tak model upravljanja pa zagotavlja, da se sredstva IPE porabijo za prednostne naloge, določene v Uredbi. IPE se izvaja z večletnimi programi dela, v katerih so določeni časovni razpored razpisov za zbiranje predlogov, njihove teme, okvirni proračun ter merila za izbor in dodelitev.

Promet:

V **prometnem** sektorju IPE podpira infrastrukturne projekte skupnega interesa, povezane z dokončanjem in posodobitvijo vseevropskega prometnega omrežja (TEN-T), da bi se omogočil razvoj učinkovitega, medsebojno povezanega in multimodalnega vseevropskega prometnega omrežja ter infrastrukture za pametno, interoperabilno, trajnostno, vključujočo, dostopno, varno in zanesljivo mobilnost. Cilj IPE je tudi prilagoditi dele TEN-T za prometno infrastrukturo za dvojno rabo za izboljšanje civilne in vojaške mobilnosti. Proračun, dodeljen sklopu IPE Promet za obdobje 2021–2027, znaša 25,8 milijarde EUR. 11,3 milijarde EUR je namenjenih državam, ki so upravičene do podpore iz Kohezijskega sklada, 1,7 milijarde EUR pa za projekte vojaške mobilnosti za dvojno rabo.

Večletni program dela IPE Promet, sprejet avgusta 2021[2] in spremenjen julija 2023[3], zajema letne razpise za zbiranje predlogov v obdobju 2021–2024. Zaradi znatnega presežnega števila

[1] Uredba (EU) 2021/1153 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. julija 2021 o vzpostavitvi Instrumenta za povezovanje Evrope ter razveljavitvi uredb (EU) št. 1316/2013 in (EU) št. 283/2014 (Besedilo velja za EGP) (UL L 249, 14.7.2021, str. 38).
[2] Izvedbeni sklep Komisije z dne 5. avgusta 2021 o financiranju Instrumenta za povezovanje Evrope – prometni sektor in sprejetju programa dela za obdobje 2021–2027 (C(2021) 5763 final).

prijav na te razpise, zrelosti projektov in naraščajoče inflacije po ruski invaziji na Ukrajino je bilo po spremembi večletnega programa dela mogoče, da se vsa razpoložljiva sredstva v okviru sedanjega večletnega finančnega okvira izplačajo na začetku programskega obdobja za razpise IPE Promet za leti 2023 in 2024.

Energetika:

Sklop IPE, ki se nanaša na energetski sektor (**IPE Energetika**), je namenjen razvoju projektov skupnega interesa in projektov vzajemnega interesa v okviru politike vseevropskega energetskega omrežja (TEN-E)[4] za nadaljnje povezovanje notranjega energetskega trga, povečanje čezmejne in medsektorske interoperabilnosti omrežij, olajšanje razogljičenja gospodarstva ter zagotavljanje zanesljivosti oskrbe. Sklop IPE Energetika naj bi prav tako olajšal čezmejno sodelovanje na področju energije, tudi pri projektih na področju energije iz obnovljivih virov. Proračun IPE Energetika za obdobje 2021–2027 znaša 5,8 milijarde EUR.

Prvi večletni program dela IPE Energetika je bil sprejet avgusta 2021[5]. Oktobra 2022[6] je bil spremenjen v odziv na rusko vojno agresijo proti Ukrajini, da bi se zagotovila tehnična pomoč za dodatne študije, potrebne za pospešitev sinhronizacije elektroenergetskega sistema baltskih držav z evropskim celinskim omrežjem[7].

Revidirana uredba o vseevropski energetski infrastrukturi (TEN-E)[8] je začela veljati leta 2022. V njej so določene smernice politike vseevropskega energetskega omrežja in izbirni postopek za projekte skupnega interesa v EU in projekte vzajemnega interesa z državami, ki niso članice EU[9]. Ti infrastrukturni projekti skupnega interesa in projekti vzajemnega interesa so ena od dveh kategorij projektov, ki so upravičeni do financiranja v okviru IPE Energetika (druga kategorija so čezmejni projekti na področju energije iz obnovljivih virov).

S to revizijo je bila uredba o TEN-E usklajena s ciljem EU glede podnebne nevtralnosti do leta 2050, pri čemer so bili upravičeni projekti plinske infrastrukture omejeni na projekte, ki so potrebni za odpravo energetske osamitve Cipra in Malte. Uvedene so bile tudi nove kategorije projektov: elektroenergetska omrežja na morju, projekti na področju vodika in elektrolizatorji. Glede na revizijo je bil novembra 2023 sprejet nov seznam projektov

---

[3] Izvedbeni sklep Komisije z dne 25. avgusta 2023 o spremembi Izvedbenega sklepa Komisije C(2021) 5763 final o financiranju Instrumenta za povezovanje Evrope – prometni sektor in sprejetju programa dela za obdobje 2021–2027 (C(2023) 4886 final).

[4] Opredeljeno v Uredbi (EU) 2022/869 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2022 o smernicah za vseevropsko energetsko infrastrukturo (UL L 152, 3.6.2022, str. 45).

[5] Izvedbeni sklep Komisije z dne 6. avgusta 2021 o financiranju energetskega sektorja v okviru Instrumenta za povezovanje Evrope in sprejetju večletnega programa dela za obdobje 2021–2027 (C(2021) 5791 final).

[6] Izvedbeni sklep Komisije z dne 13. oktobra 2022 o spremembi Izvedbenega sklepa Komisije C(2021) 5791 final o financiranju energetskega sektorja v okviru Instrumenta za povezovanje Evrope in sprejetju večletnega programa dela za obdobje 2021–2027 (C(2022) 7393 final).

[7] Glej: Funding for projects of common interest (europa.eu) (Financiranje projektov skupnega interesa (europa.eu)).

[8] Uredba (EU) 2022/869 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2022 o smernicah za vseevropsko energetsko infrastrukturo, spremembi uredb (ES) št. 715/2009, (EU) 2019/942 in (EU) 2019/943 ter direktiv 2009/73/ES in (EU) 2019/944 in razveljavitvi Uredbe (EU) št. 347/2013 (UL L 152 3.6.2022, str. 45).

[9] Projekti vzajemnega interesa so bili uvedeni z revizijo uredbe o TEN-E leta 2022 in prvič upravičeni do prijave na razpise IPE Energetika leta 2024.

skupnega interesa in projektov vzajemnega interesa, v katerem so določeni izbrani projekti v novih kategorijah, ki so od leta 2024 upravičeni do prijave na razpise IPE[10].

Nov večletni program dela za obdobje 2024–2027 je bil sprejet februarja 2024[11].

Digitalni sektor:

S proračunom v višini približno 1,6 milijarde EUR so cilji sklopa **IPE Digitalno** prispevati k uvedbi varnih in zanesljivih zelo visokozmogljivih digitalnih omrežij in sistemov 5G ter k večji odpornosti in zmogljivosti digitalnih hrbteničnih omrežij na ozemljih EU z njihovim povezovanjem s sosednjimi ozemlji, pa tudi k digitalizaciji prometnega in energetskega omrežja. Program IPE Digitalno (2021–2027) ima drugačne cilje in večji proračun kot njegov predhodnik IPE Telekomunikacije (2014–2020). IPE Digitalno je osredotočen na nepovratna sredstva za uvedbo infrastrukture za digitalno povezljivost vseevropskega pomena, medtem ko je bilo v okviru IPE Telekomunikacije 117 milijonov EUR dodeljenih finančnim instrumentom za podporo uvajanju širokopasovne infrastrukture, 130 milijonov EUR za pobudo WiFi4EU, preostanek proračuna (približno 900 milijonov EUR) pa za digitalne storitve.

Prvi večletni program dela IPE Digitalno, ki zajema razpise za obdobje 2021–2023, je bil sprejet decembra 2021[12] in spremenjen aprila 2023[13], da bi se upoštevale spremembe v pripravljenosti deležnikov in povpraševanju ter najnovejši razvoj prednostnih nalog politike. Drugi večletni program dela IPE Digitalno (2024–2027) je bil sprejet oktobra 2024[14].

II. Razpisi za zbiranje predlogov v obdobju 2021–2024

Promet:

Sredstva v okviru **IPE Promet** se večinoma dodeljujejo prek letnih razpisov za zbiranje predlogov. Doslej so bili objavljeni in zaključeni trije letni splošni in kohezijski razpisi z razpoložljivim proračunom v višini 19 milijard EUR. Sredstva za vojaško mobilnost (1,7 milijarde EUR) so bila v celoti dodeljena v treh razpisih v obdobju 2021–2023. Zadnji razpis za splošna in kohezijska sredstva (2,5 milijarde EUR) je bil zaključen januarja 2025,

[10] Delegirana uredba Komisije (EU) 2024/1041 z dne 28. novembra 2023 o spremembi Uredbe (EU) 2022/869 Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi s seznamom projektov skupnega interesa in projektov vzajemnega interesa Unije (UL L, 2024/1041, 8.4.2024).

[11] Priloga k Izvedbenemu sklepu Komisije z dne 1. februarja 2024 o spremembi Izvedbenega sklepa Komisije C(2022) 7393 o financiranju energetskega sektorja v okviru Instrumenta za povezovanje Evrope in sprejetju večletnega delovnega programa za obdobje 2021–2027 (C(2024) 482 final).

[12] Priloga k Izvedbenemu sklepu Komisije z dne 16. decembra 2021 o financiranju Instrumenta za povezovanje Evrope – digitalni sektor in sprejetju večletnega programa dela za obdobje 2021–2025 (C(2021) 9463 final). Večletni program dela za obdobje 2021–2023 – Instrument za povezovanje Evrope Digitalno | Oblikovanje digitalne prihodnosti Evrope.

[13] Priloga k Izvedbenemu sklepu Komisije z dne 19. aprila 2023 o spremembi Izvedbenega sklepa C(2021) 9463 o financiranju Instrumenta za povezovanje Evrope – digitalni sektor in sprejetju večletnega programa dela za obdobje 2021–2025 (C(2023) 2533 final). Večletni program dela za obdobje 2021–2023 – Instrument za povezovanje Evrope Digitalno | Oblikovanje digitalne prihodnosti Evrope.

[14] Priloga k Izvedbenemu sklepu Komisije z dne 9. oktobra 2024 o financiranju Instrumenta za povezovanje Evrope – digitalni sektor in sprejetju večletnega programa dela za obdobje 2024–2027 (C(2024) 6891 final).

ocenjevanje pa še poteka. To je bil prvi razpis na podlagi revidirane uredbe o TEN-T[15], ki je začela veljati leta 2024.

Odziv na razpise je odražal velik interes nosilcev projektov, pri čemer je stopnja presežnih prijav skoraj trikrat presegla razpoložljivi proračun. Ob neizzvani ruski vojni agresiji proti Ukrajini se je prav tako pojavila potreba po podpori razvoju civilno-vojaške prometne infrastrukture za odpravljanje posledic novih geopolitičnih razmer. Zaradi višjih cen energije in surovin ter pomanjkanja delovne sile so se pojavile dodatne potrebe po financiranju. V zvezi s tem je Komisija v dogovoru z odborom za IPE uporabila prožnost, ki jo omogoča večletni program dela za razpise za leti 2021 in 2022 (dodelitev dodatnih sredstev v višini do 20 % zneska, navedenega v prvotnem programu dela). Poleg tega je bil večletni program dela IPE za obdobje 2021–2027 julija 2023 spremenjen, da bi se vsa razpoložljiva sredstva v okviru sedanjega večletnega finančnega okvira izplačala na začetku programskega obdobja za razpise IPE Promet za leti 2023 in 2024.

Del proračuna IPE Promet je dodeljen **instrumentu za vzpostavitev infrastrukture za alternativna goriva** (AFIF), ki je bil vzpostavljen kot instrument mešanega financiranja, ki združuje nepovratna sredstva iz IPE s finančnimi instrumenti, ki jih zagotavljajo nacionalne spodbujevalne ali komercialne banke. AFIF, s proračunom v višini 2,3 milijarde EUR, je namenjen infrastrukturi za alternativna goriva, kot so polnilna mesta za električna vozila, oskrba ladij na privezu z električno energijo z obale, oskrbovalne postaje za vodik itd. Tekoči razpis za zbiranje predlogov AFIF za leto 2021 (s petimi presečnimi datumi) se je zaključil konec leta 2023.

Drugi tekoči razpis AFIF s preostalim proračunom v višini 1 milijarde EUR je bil objavljen februarja 2024, s tremi presečnimi datumi, in sicer vsakih šest mesecev do začetka leta 2026. Prvi presečni datum je bil september 2024. V zvezi s tem presečnim obdobjem je bilo dodeljenih 421 milijonov EUR za 39 izbranih predlogov.

Preglednica 1: ***Razpisi za zbiranje predlogov IPE Promet za obdobje 2021–2023***

	Predlogi		**Proračun**			**Stopnja presežnih prijav***
Sredstva	**Upravičeni**	**Uspešni**	**Okvirni**	**Zahtevani**	**Dodeljeni**	
Splošna	909	299	8,5 milijarde	30,7 milijarde	9,5 milijarde	3,6
Kohezijska	214	109	8,8 milijarde	19,6 milijarde	9 milijard	2,2
AFIF	191	167	1,9 milijarde	2 milijardi	1,7 milijarde	1
Vojaška mobilnost	186	95	1,7 milijarde	5 milijard	1,7 milijarde	2,9
Skupaj	1 454	631	20,3 milijarde	56,8 milijarde	21,5 milijarde	2,8

(*) Stopnja presežnih prijav: zahtevana sredstva, deljena z okvirnim proračunom razpisa.

Energetika:

Proračunska sredstva v okviru **IPE Energetika** se dodeljujejo prek različnih razpisov: (i) razpisa za projekte energetske infrastrukture (prvotno samo za projekte skupnega interesa, vendar so od leta 2024 upravičeni tudi projekti vzajemnega interesa) in (ii) razpisov za

[15] Uredba (EU) 2024/1679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o smernicah Unije za razvoj vseevropskega prometnega omrežja, spremembi uredb (EU) 2021/1153 in (EU) št. 913/2010 ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1315/2013 (UL L, 2024/1679, 28.6.2024).

čezmejno sodelovanje na področju energije iz obnovljivih virov (CB-RES), ki vključujejo razpis za pripravljalne študije ter razpis za tehnične študije in dela.

Razpis za projekte skupnega interesa v okviru IPE je potekal vsako leto z okvirnim proračunom v višini 785 milijonov EUR za leto 2021, 800 milijonov EUR za leto 2022, 750 milijonov EUR za leto 2023 in 850 milijonov EUR za leto 2024. Pri razpisih za projekte skupnega interesa v okviru IPE so bile zabeležene visoke stopnje presežnih prijav, nepovratna sredstva pa so bila dodeljena v vrednosti 95 % okvirnih proračunov razpisov za ustrezne predloge za financiranje.

Preglednica 2: ***Razpisi za projekte skupnega interesa IPE Energetika za obdobje 2021–2024***

	Predlogi		Proračun			Stopnja presežnih prijav*
Leto	**Upravičeni**	**Uspešni**	**Okvirni**	**Zahtevani**	**Dodeljeni**	
2021	11	5	785 milijonov	1,3 milijarde	1 milijarda	1,66
2022	19	8	800 milijonov	1,3 milijarde	601 milijon	1,68
2023	11	8	750 milijonov	1,3 milijarde	566 milijonov	1,67
2024	70	41	850 milijonov	3,1 milijarde	1,25 milijarde	3,67
Skupaj	111	21	3,2 milijarde	7 milijard	3,5 milijarde	2,20

(*) Stopnja presežnih prijav: zahtevana sredstva, deljena z okvirnim proračunom razpisa.

V razpisu za leto 2021 je bil dodeljen višji znesek, kot je bilo prvotno predvideno v okvirnem proračunu razpisa. Pri naslednjih razpisih za zbiranje predlogov v letih 2022 in 2023 je bilo zabeleženo presežno število prijav, Komisija pa je dodelila nekoliko nižje zneske od prvotnih proračunov za razpise. To je bila posledica strogega izbora projektov ob upoštevanju njihove zrelosti in s tem verjetnosti njihove izvedbe, ustreznosti predloženih predlogov glede na merila za dodelitev ter utemeljitve potreb po financiranju (obstoj vrzeli v financiranju, ki je ni bilo mogoče zapolniti brez sredstev IPE).

Razpis za leto 2024 z okvirnim proračunom v višini 850 milijonov EUR je bil objavljen aprila 2024 in zaključen oktobra 2024, pri čemer je bilo za 41 od 70 upravičenih predlogov dodeljenih 1,25 milijarde EUR.

Čezmejni razpisi na področju energije iz obnovljivih virov (CB-RES)

Od leta 2021 je bilo organiziranih pet razpisov **CB-RES**: trije razpisi za pripravljalne študije (2021, 2022, 2023) in dva razpisa za tehnične študije in dela (2022, 2023). V zvezi s pripravljalnimi študijami je bila v prvem razpisu zabeležena precej nizka stopnja prijav, kar je bilo povezano z novostjo programskega okna. Financiranje se je v naslednjih dveh letih znatno izboljšalo, čeprav ostaja skromno, kar odraža proces oblikovanja nabora projektov, ki ustrezajo merilom.

Preglednica 3: ***Razpisi CB-RES v okviru IPE Energetika za obdobje 2021–2023***

	Predlogi		Proračun			Stopnja presežnih prijav*
Leto	**Upravičeni**	**Uspešni**	**Okvirni**	**Zahtevani**	**Dodeljeni**	
2021	3	2	1 milijon	473 944	298 944	0,5
2022	5	3	31 milijonov	44 milijonov	22 milijonov	1,42
2023	10	9	51 milijonov	74 milijonov	68 milijonov	1,45

Skupaj	18	14	83 milijonov	118 milijonov	91 milijonov	1,43

(*) Stopnja presežnih prijav: zahtevana sredstva, deljena z okvirnim proračunom razpisa.

Tretji razpis CB-RES za tehnične študije in dela z okvirnim proračunom v višini 80 milijonov EUR je bil objavljen oktobra 2024 in zaključen januarja 2025. Razpisi CB-RES za pripravljalne študije so bili leta 2024 prekinjeni.

Digitalni sektor:

Prvi trije razpisi (2021, 2022, 2023) so zajemali teme povezljivosti hrbteničnih omrežij v okviru strategije Digital Global Gateways, 5G in računalništvo na robu za pametne skupnosti, pokritosti 5G vzdolž prometnih koridorjev ter hrbtenična omrežja za vseevropske zveze v oblaku. Ti razpisi so pokazali veliko povpraševanje po nekaterih temah (podmorski kabli) in manjše povpraševanje po drugih (na primer koridorji 5G zaradi trenutne nepripravljenosti trga). To je povzročilo dinamično prilagoditev programa dela in prerazporeditve sredstev s poudarkom na odporni, visokozmogljivi in suvereni povezljivosti znotraj EU ter na mednarodni ravni, kar je predstavljalo dragocen prispevek k drugemu programu dela IPE Digitalno (2024–2027).

Preglednica 4: ***Razpisi IPE Digitalno za obdobje 2021–2023***

	Predlogi		**Proračun**			**Stopnja presežnih prijav***
Leto	**Upravičeni**	**Uspešni**	**Okvirni**	**Zahtevani**	**Dodeljeni**	
2021	51	38	258 milijonov	555 milijonov	151 milijonov	2,15
2022	63	38	277 milijonov	923 milijonov	260 milijonov	3,33
2023	70	52	241 milijonov	578 milijonov	273 milijonov	2,39
Skupaj	184	128	776 milijonov	2,056 milijarde	684 milijonov	2,64

(*) Stopnja presežnih prijav: zahtevana sredstva, deljena z okvirnim proračunom razpisa.

III. Glavna področja za naložbe

Promet:

V skladu s členom 3(2), točka (a)(i), uredbe o IPE mora **IPE Promet** prispevati k razvoju učinkovitega, medsebojno povezanega in multimodalnega vseevropskega prometnega omrežja ter infrastrukture za pametno, interoperabilno, trajnostno, vključujočo, dostopno, varno in zanesljivo mobilnost.

V členu 4(1) Uredbe je določeno, da mora IPE prispevati 60 % svojih skupnih finančnih sredstev za **podnebne cilje**. IPE Promet je presegel ta cilj, saj je 79 % njegovih sredstev namenjenih trajnostnemu prometu. Vključeval je naložbe v elektrificirano železniško infrastrukturo, vključno s pripadajočimi podsistemi za signalizacijo (evropski sistem za upravljanje železniškega prometa – ERTMS), celinske plovne poti in multimodalni promet ter v vzpostavitev infrastrukture za brezemisijska vozila. Iz programa IPE se financirajo tudi izravnalni ukrepi za infrastrukturne projekte (ponovno pogozdovanje, posebna infrastruktura za ohranjanje naravnih habitatov ali koridorji za varno prehajanje živali). Poleg tega je bil z razpisom za zbiranje predlogov za leto 2023 uveden element „krepitve podnebne odpornosti“,

ki vključuje ukrepe za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje pri razvoju infrastrukturnih projektov.

Naložbe glede na način prevoza

Program IPE je med letoma 2021 in 2024 zagotovil sredstva za evropsko prometno infrastrukturo v višini več kot 21 milijard EUR. Večina teh naložb je bila namenjena **železniškim** projektom, ki so prejeli več kot 15 milijard EUR. Naložbe v tej kategoriji segajo od gradnje in nadgradnje železnic do vzpostavitve evropskega sistema za upravljanje železniškega prometa (ERTMS).

IPE Promet dodatno podpira izboljšave na področju **vodnega** prometa, pri čemer je bilo več kot 2 milijardi EUR dodeljenih pomorskim pristaniščem in pristaniščem na celinskih plovnih poteh, celinskim plovnim potem, digitalizaciji (sistemi spremljanja in obveščanja za ladijski promet – VTMIS in rečne informacijske storitve – RIS) ter nadgradnji terminalov. Iz IPE Promet se financirajo tudi **cestni** projekti, na primer gradnja in nadgradnja cest omrežja TEN-T ter razvoj varnih in varovanih parkirišč ter inteligentnih prometnih sistemov (ITS). Na področju **zračnega** prometa se s programom IPE financira upravljanje zračnega prometa (raziskave o upravljanju zračnega prometa enotnega evropskega neba – SESAR) in nadgradnja letališč (v okviru vojaške mobilnosti). Poleg tega IPE Promet podpira izboljšave infrastrukture pri vseh načinih prevoza, da se olajša mobilnost vojaških sredstev. Nenazadnje je 1,38 milijarde EUR dodeljenih **infrastrukturi za alternativna goriva**, pri čemer je največji delež namenjen polnilni infrastrukturi za cestna vozila, sledijo plovila in mirujoči zrakoplovi.

Preglednica 5: ***Naložbe IPE Promet glede na način prevoza (2021–2024, v milijonih EUR)***[16]

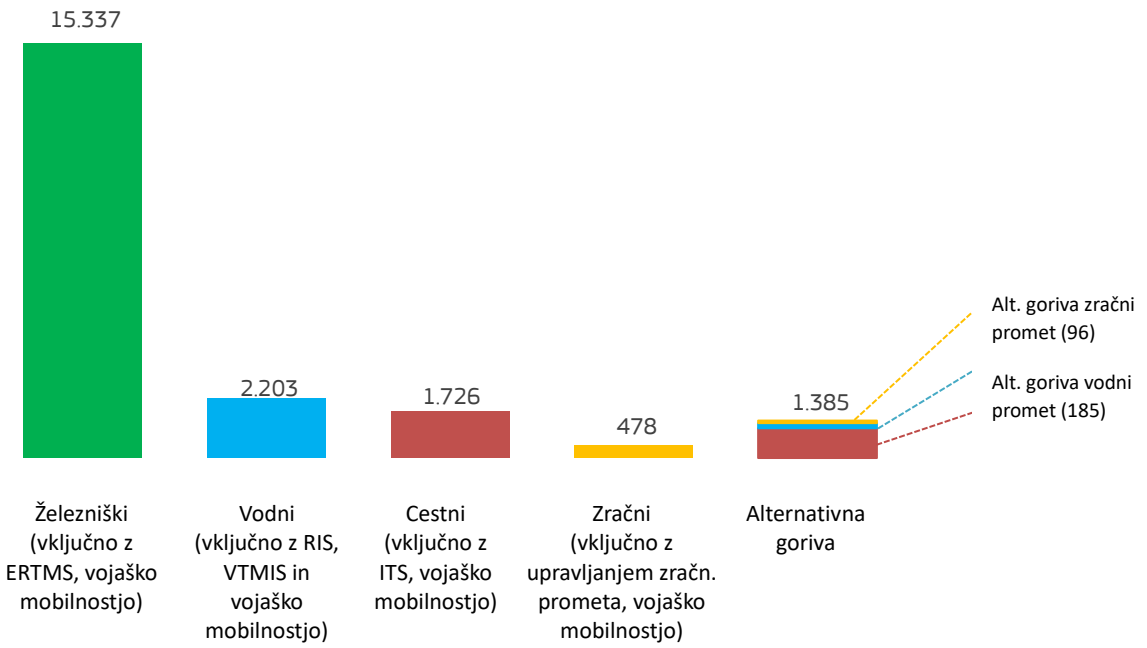

[16] Razen sporazumov o nepovratnih sredstvih, ki so v pripravi.

Večina sredstev programa IPE (80 %) je namenjena projektom na jedrnem omrežju TEN-T, 13 % projektom na celovitem omrežju, 7 % pa projektom, ki jih ni mogoče povezati z določenim delom omrežja TEN-T, vendar so kljub temu pomembni za njegovo dokončanje (npr. SESAR, ITS, komponente na vozilu v sklopu ERTMS itd.).

Čezmejna povezljivost

IPE Promet podpira čezmejno povezljivost za nemotena potovanja v EU, pri čemer je 78 % sredstev IPE Promet namenjenih projektom, ki obravnavajo čezmejne ali manjkajoče povezave, zagotavljajo multimodalnost, vzpostavljajo infrastrukturo za alternativna goriva in harmonizirajo sisteme upravljanja prometa. To vključuje tudi financiranje petih vodilnih čezmejnih projektov (predor Lyon–Torino, bazni predor Brenner, predor Fehmarn Belt, Rail Baltica, Sena–Escaut/Šelda) ter njihovih dostopnih poti.

Slika 1: ***Podpora IPE Promet za čezmejno povezljivost***

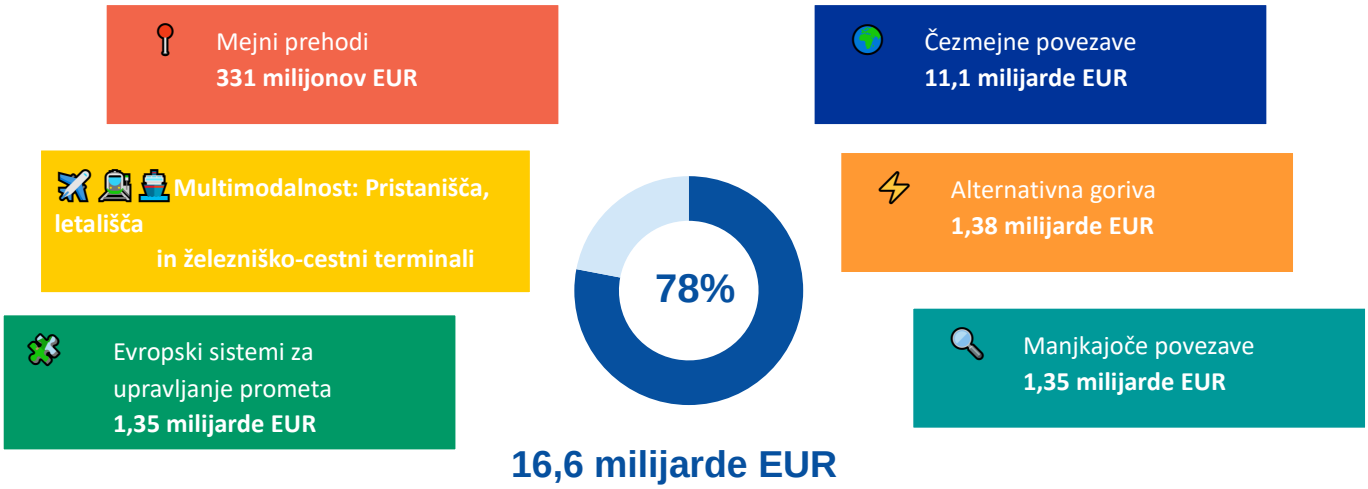

Večina čezmejnih projektov je namenjenih izboljšanju ali vzpostavljanju železniških povezav, program IPE pa podpira tudi povezave po celinskih plovnih poteh in nekaj cestnih odsekov. Za pomembno ozko grlo na Donavi, v koridorju Ren/Meuse–Majna–Donava med Straubingom in Vilshofnom v južni Nemčiji, je bila na primer zagotovljena podpora IPE za povečanje globine in zmogljivosti plovne poti.

Infrastruktura za alternativna goriva

IPE Promet zagotavlja podporo za vzpostavitev infrastrukture za alternativna goriva v višini več kot 1,38 milijarde EUR, pri čemer je večina sredstev namenjena projektom za postavitev polnilnih postaj ob cestah omrežja TEN-T in polnilnih mest za električna vozila. Financira tudi oskrbo ladij na privezu z električno energijo z obale, elektrifikacijo zemeljskih dejavnosti na letališčih in oskrbovalne postaje za vodik.

Od leta 2021 je bilo v okviru vseevropskega prometnega omrežja vzpostavljenih približno 1 500 mest za oskrbo vozil z alternativnimi gorivi, predvsem za lahka vozila. Pričakuje se, da bo v okviru doslej izbranih projektov nameščenih več kot 25 000 mest za oskrbo lahkih vozil z alternativnimi gorivi in skoraj 2 000 mest za oskrbo težkih vozil z alternativnimi gorivi. Portfelj projektov na področju alternativnih goriv bo prav tako prispeval k razogljičenju operacij na 63 evropskih letališčih ter k vzpostavitvi oskrbe z električno energijo z obale za plovila v 28 evropskih pristaniščih.

Zemljevid 1: ***Infrastruktura za oskrbo vozil z alternativnimi gorivi s podporo IPE Promet (2021–2024)***

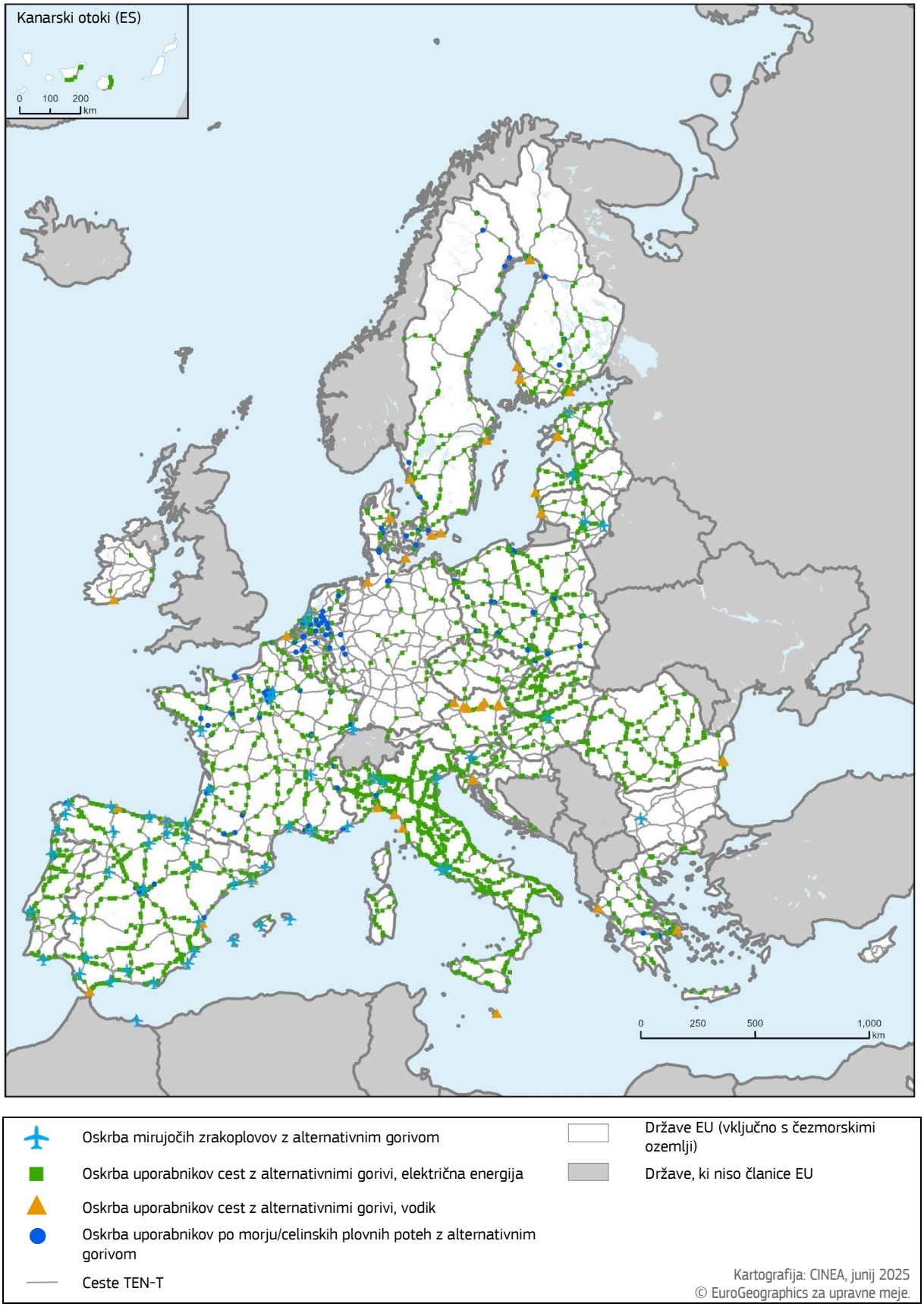

Digitalizacija prometa

IPE Promet zagotavlja podporo za digitalizacijo evropskega prometa s posebnimi razpisi za zbiranje predlogov, osredotočenimi na pametno in interoperabilno mobilnost v okviru splošnih in kohezijskih sredstev. Na podlagi teh razpisov so bila za 93 projektov zagotovljena sredstva v višini več kot 1,4 milijarde EUR. Skoraj polovica tega zneska je bila namenjena projektom ERTMS (46 %), sledili pa so projekti SESAR (23 %) in ITS (17 %). Preostalih 13 % sredstev je bilo namenjenih preostalim sistemom (npr. elektronske informacije o prevozu blaga (eFTI), RIS, evropsko okolje enotnega okenca za pomorski sektor (EMSWe) in VTMIS).

Varnejši promet

IPE Promet prispeva k varnosti v cestnem prometu s podporo gradnji varnih in varovanih parkirišč, odstranjevanju nivojskih prehodov, izboljšanju potekov cest zaradi varnosti ter uvajanju ITS. Skupno je zagotovljena podpora za 58 projektov na področju varnosti v cestnem prometu v višini 3 milijarde EUR.

Vojaška mobilnost

Eden od posebnih ciljev IPE Promet je prilagoditi dele omrežja TEN-T za dvojno rabo za izboljšanje civilne in vojaške mobilnosti. To naj bi omogočilo obsežne premike vojaškega osebja in opreme po vsej EU v kratkem času v primeru kriznih razmer. V okviru treh razpisov za vojaško mobilnost (2021, 2022, 2023) je bilo izbranih 95 projektov v 21 državah članicah. Projekti so geografsko dokaj enakomerno porazdeljeni, z dobro koncentracijo na vzhodnem boku EU. 45 % teh sredstev je bilo namenjenih železniškim projektom (npr. za nadgradnjo železniških mostov, gradnjo odsekov prog za nizke hitrosti za daljše in težje vlake, povečanje minimalne višine predorov), 34 % cestnim projektom (npr. za nadgradnjo cestnih odsekov in mostov), 7 % letališkim projektom (npr. za povečanje operativnih zmogljivosti in dostopnosti), preostala sredstva pa projektom v pristaniščih in na terminalih (npr. za povečanje zmogljivosti in povezljivosti).

IPE omogoča financiranje **sinergijskih elementov**, povezanih s katerim koli drugim sektorjem IPE (do 20 % upravičenih stroškov). Sinergijski elementi IPE Promet, ki se večinoma nanašajo na energetsko infrastrukturo, se financirajo v 34 projektih, za katere je dodeljenih 64 milijonov EUR sredstev IPE. Na primer, 20 projektov vključuje namestitev oskrbovalnih postaj za vodik in elektrolizatorjev, osem projektov pa namestitev sončnih panelov na letališčih, v pristaniščih in na železniško-cestnih terminalih.

IPE Promet se dopolnjuje tudi s programom **Obzorje Evropa**, na primer za okolju prijaznejša letališča. Medtem ko IPE podpira infrastrukturo za alternativna goriva in dostop z javnim prevozom, se s programom Obzorje Evropa financirajo inovativne energijsko učinkovite ali nove digitalne in avtomatizirane rešitve za operacije letališč[17].

Energetika:

[17] Ensuring competitive and sustainable airports (Zagotavljanje konkurenčnih in trajnostnih letališč).

Od leta 2021 so bili v okviru razpisov za projekte skupnega interesa prejeti predlogi iz petih različnih kategorij projektov (električna energija, plin, transportna infrastruktura za CO_2, pametna omrežja električne energije, vodik in elektrolizatorji).

Na razpisu za leto 2021 je bila najpomembnejša kategorija projektov električna energija, pri čemer so trije projekti za dela predstavljali 92 % dodeljenih sredstev EU. Na razpisu za leto 2022 je bila električna energija ponovno najpomembnejša kategorija, saj je predstavljala 52 % dodeljenih sredstev EU (64 % v kombinaciji s pametnimi omrežji električne energije). Na razpisu za leto 2023 je bila največja kategorija projektov transportna infrastruktura za CO_2, ki je predstavljala 80 % dodeljenih sredstev EU. Na razpisu za leto 2024 je bila električna energija (vključno z omrežji na morju, shranjevanjem) ponovno najpomembnejša kategorija, saj je predstavljala 57 % dodeljenih sredstev EU (59 % v kombinaciji s pametnimi omrežji električne energije).

Med letoma 2021 in 2024 so bila v okviru razpisov za projekte skupnega interesa IPE Energetika zagotovljena sredstva za 62 projektov v višini 3,5 milijarde EUR: od tega je bilo 43 študij, za katere so bila zagotovljena sredstva v višini skoraj 431 milijonov EUR, preostalih 19 projektov pa so bila dela, za katera so bila dodeljena sredstva v višini več kot 3 milijarde EUR. V okviru razpisov CB-RES je bila dodatno zagotovljena podpora za 14 projektov (12 študij in 2 projekta za dela) v višini 91,2 milijona EUR.

Slika 2: ***Portfelj IPE Energetika po kategorijah (2021–2024)***

Električna energija in pametna omrežja električne energije

IPE je zagotovil podporo za 16 projektov na področju električne energije v skupni vrednosti več kot 2 milijardi EUR. Med pomembnejšimi projekti, za katere so bila zagotovljena nepovratna sredstva za dela, so: povezovalni daljnovod EuroAsia med Grčijo in Ciprom (658 milijonov EUR, 2021), dodatni infrastrukturni elementi, potrebni za sinhronizacijo baltskih držav s celinskim elektroenergetskim sistemom (166 milijonov EUR, 2021), povezovalni daljnovod ELMED med Sicilijo in Tunizijo (308 milijonov EUR, 2022) ter energetski otok Bornholm (645 milijonov EUR, 2024).

IPE je zagotovil tudi podporo v višini 209 milijonov EUR za štiri ukrepe pametnih omrežij električne energije v okviru štirih različnih projektov skupnega interesa. Največji znesek nepovratnih sredstev za dela je znašal 100 milijonov EUR za digitalizacijo omrežij za distribucijo energije na Bavarskem in Češkem.

Omrežje za ogljikov dioksid

IPE je zagotovil podporo za 21 projektov transportne infrastrukture za CO_2 v višini 864 milijonov EUR. Največji znesek nepovratnih sredstev za dela je znašal 161 milijonov EUR za fazo I vozlišča za CO_2 v mestu Dunkerque.

Financiranje kritične čezmejne infrastrukture za omrežja CO_2 in shranjevanje CO_2 v okviru IPE v veliki meri dopolnjuje program Obzorje Evropa, ki podpira raziskovalne projekte za proučitev izvedljivosti novih tehnologij za industrijsko upravljanje ogljika ter za prikaz izvedljivosti teh tehnologij s tehnološkega in ekonomskega vidika[18].

Zemeljski plin

IPE je zagotovil podporo za štiri plinske projekte v višini 148 milijonov EUR. Največji znesek nepovratnih sredstev za dela je znašal 78 milijonov EUR za skladiščenje plina v Bolgariji. Čeprav so projekti na področju zemeljskega plina predstavljali pomemben delež sredstev, dodeljenih v okviru programa IPE I (1,454 milijarde EUR), se je njihov delež v okviru programa IPE II zmanjšal, predvsem zato, ker po reviziji uredbe o TEN-E niso več upravičeni do sredstev IPE Energetika.

Vodik

IPE je zagotovil podporo v višini 258 milijonov EUR za 21 projektov na področju vodika, ki so bili vsi namenjeni študijam. Največji znesek nepovratnih sredstev v višini 33 milijonov EUR je bil namenjen projektu španskega hrbteničnega vodikovega omrežja.

Čezmejna energija iz obnovljivih virov

IPE Energetika zagotavlja finančno podporo za pet čezmejnih projektov na področju energije iz obnovljivih virov, v katere je vključenih osem različnih držav članic, ter štiri druge projekte, ki nimajo statusa CB-RES, s pripravljalnimi študijami. Do leta 2024 je bilo dodeljenih 91 milijonov EUR sredstev za 14 projektov, vključno z 12 tehničnimi in pripravljalnimi študijami ter dvema projektoma za dela. Projekti zajemajo različne tehnologije energije iz obnovljivih virov, kot so vetrna energija na morju in kopnem ali sončna fotovoltaika, ter energetske uporabe, na primer daljinsko ogrevanje ali proizvodnja obnovljivega vodika.

Sinergijski elementi IPE Energetika večinoma zadevajo prometno infrastrukturo, kot so pomoli in naprave za natovarjanje ladij. Z naraščajočo zrelostjo kategorij energetske infrastrukture, ki jih zajema nova uredba o TEN-E, zlasti pametnih omrežij električne energije in pametnih vodikovih omrežij, se pričakujejo nadaljnje sinergije s prometnim in digitalnim sklopom. Na področju čezmejne energije iz obnovljivih virov se nastajajoči projekti osredotočajo na celotne vrednostne verige vodika od proizvodnje do uporabe v sektorjih, kot sta industrija in promet.

Digitalni sektor:

[18] Industrial Carbon Management: Interactive Stories. Industrial carbon management funded by the European Union (Industrijsko upravljanje ogljika: interaktivne zgodbe. Industrijsko upravljanje ogljika, ki ga financira Evropska unija).

Z obravnavanjem projektov skupnega interesa in osredotočanjem na čezmejne povezave deluje IPE **Digitalno** kot katalizator za vseevropski ekosistem digitalne povezljivosti. Po prvih treh razpisih IPE Digitalno trenutno zagotavlja finančna sredstva za 117 projektov, ki zajemajo glavne teme, navedene v nadaljevanju, s skupnim proračunom več kot 640 milijonov EUR.

Povezljivost hrbteničnih omrežij v okviru strategije Digital Global Gateways

IPE Digitalno podpira vzpostavitev novih hrbteničnih omrežij ali pomembne nadgradnje obstoječih hrbteničnih omrežij, vključno s podvodnimi kabli, znotraj držav članic in med njimi ter med EU in državami, ki niso članice EU. Sklop IPE Digitalno od leta 2021 zagotavlja finančno podporo za 51 projektov strategije Digital Global Gateways v višini 420 milijonov EUR.

Ti projekti pomembno prispevajo h krepitvi globalnih povezav med **Evropo in Afriko** (npr. projekta Medusa Africa in Canalink-Morocco), **Bližnjim vzhodom** (npr. projekt BlueMed East) in **Azijo** (povezljivost Arktike), pa tudi k utrjevanju povezav med državami članicami v Sredozemlju, Atlantskem oceanu, Baltskem morju in celinski Evropi (vključno s Srednjo in Vzhodno Evropo). Projekti podpirajo tudi povezljivost v **najbolj oddaljenih regijah** Evrope ter **čezmorskih državah in ozemljih**, kot so Tihi ocean (npr. projekt NUANUA), Karibi (npr. projekt BCA), Kanarski otoki (npr. projekt PENCAN-X) in območje Azorov in Madeire (npr. projekt Atlantic CAM).

Vsi upravičenci do teh nepovratnih sredstev iz IPE so **subjekti pod nadzorom EU**, kabli, ki bodo nameščeni, pa so zgrajeni z varno tehnologijo. Poleg zagotavljanja varnega prenosa terabajtov podatkov na sekundo skoraj vsi financirani kabli vključujejo **pametne tehnologije**, ki delujejo kot veliki geografski senzorji za spremljanje bližnjih dejavnosti in kot sistemi zgodnjega opozarjanja za zaščito same infrastrukture.

V okviru drugega programa dela IPE Digitalno za obdobje 2024–2027 je zagotovljenih dodatnih 542 milijonov EUR za sofinanciranje projektov hrbtenične povezljivosti. Skupna naložba EU v te kritične infrastrukture v okviru sedanjega finančnega okvira bo znašala skoraj 1 milijardo EUR.

Zemljevid *2*: ***Projekti strategije Global Gateways v okviru IPE Digitalno***

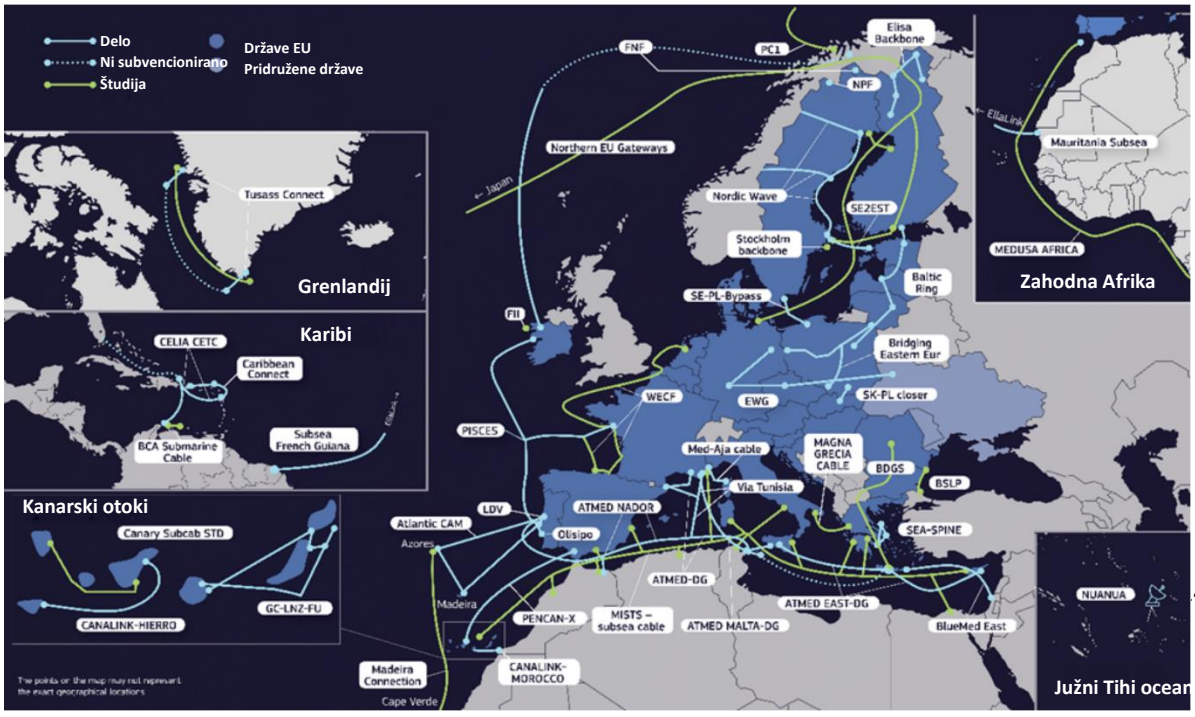

Sistemi 5G na območjih s spodbujevalci socialno-ekonomskega razvoja

IPE Digitalno je od leta 2021 zagotovil finančno podporo v višini 128 milijonov EUR za 41 projektov za hitro uvedbo in uporabo **5G za pametne skupnosti.** Financirani projekti vključujejo integracijo infrastrukture 5G z **računalništvom na robu**, s poudarkom na **samostojnih omrežjih 5G**, kar omogoča inovativne primere uporabe, kot so kirurgija na daljavo, virtualna resničnost za učenje, spremljanje z droni in drugo.

Zemljevid 3: ***Projekti 5G za pametne skupnosti***

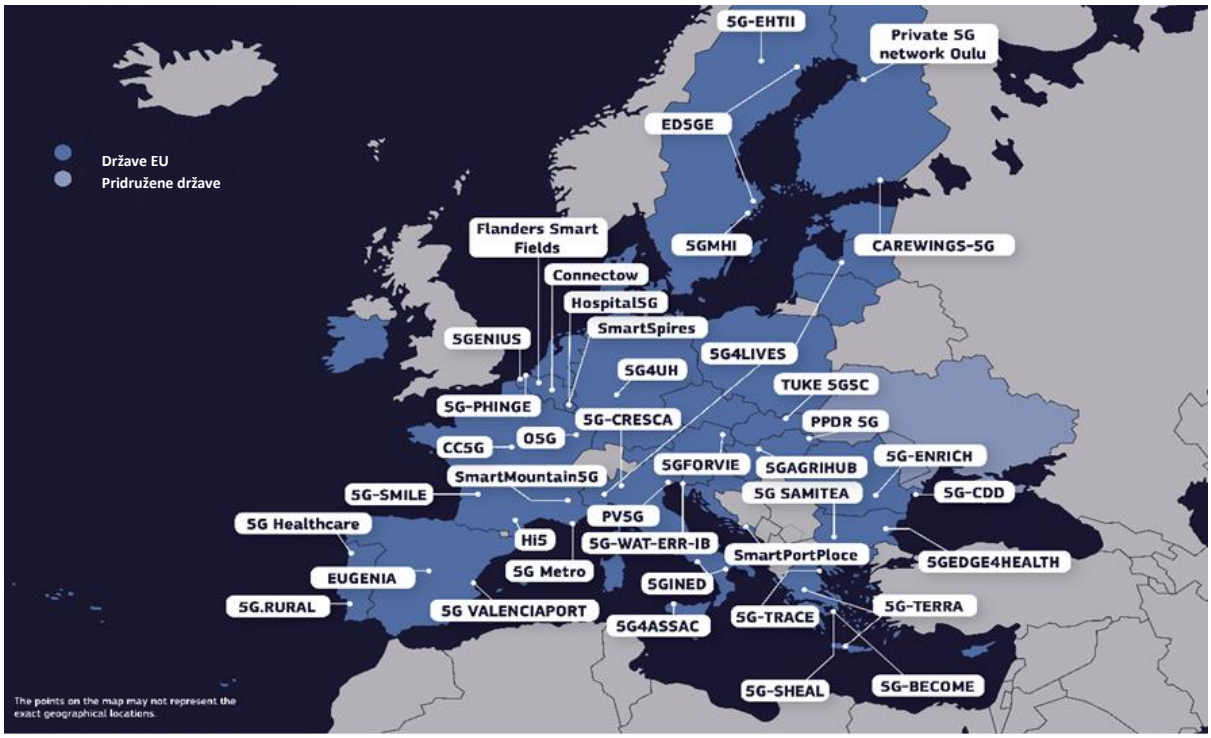

Pokritost z omrežjem 5G vzdolž glavnih prometnih koridorjev

IPE Digitalno od leta 2021 zagotavlja finančno podporo v višini 93 milijonov EUR za 25 projektov (dela in študije) za neprekinjeno pokritost z omrežjem 5G vzdolž čezmejnih prometnih koridorjev. Dvanajst od teh projektov vključuje uvajanje samostojne infrastrukture 5G vzdolž čezmejnih prometnih koridorjev TEN-T, kot so avtoceste, železnice ali pomorske poti, s čimer se zagotavlja celovita interoperabilnost nacionalnih sistemov 5G. Infrastruktura 5G vzdolž koridorjev bo omogočila širok nabor povezanih in avtomatiziranih storitev mobilnosti za vozila, voznike, potnike in druge pomembne akterje.

Zemljevid 4: ***Projekti za pokritost z omrežjem 5G vzdolž glavnih prometnih poti***

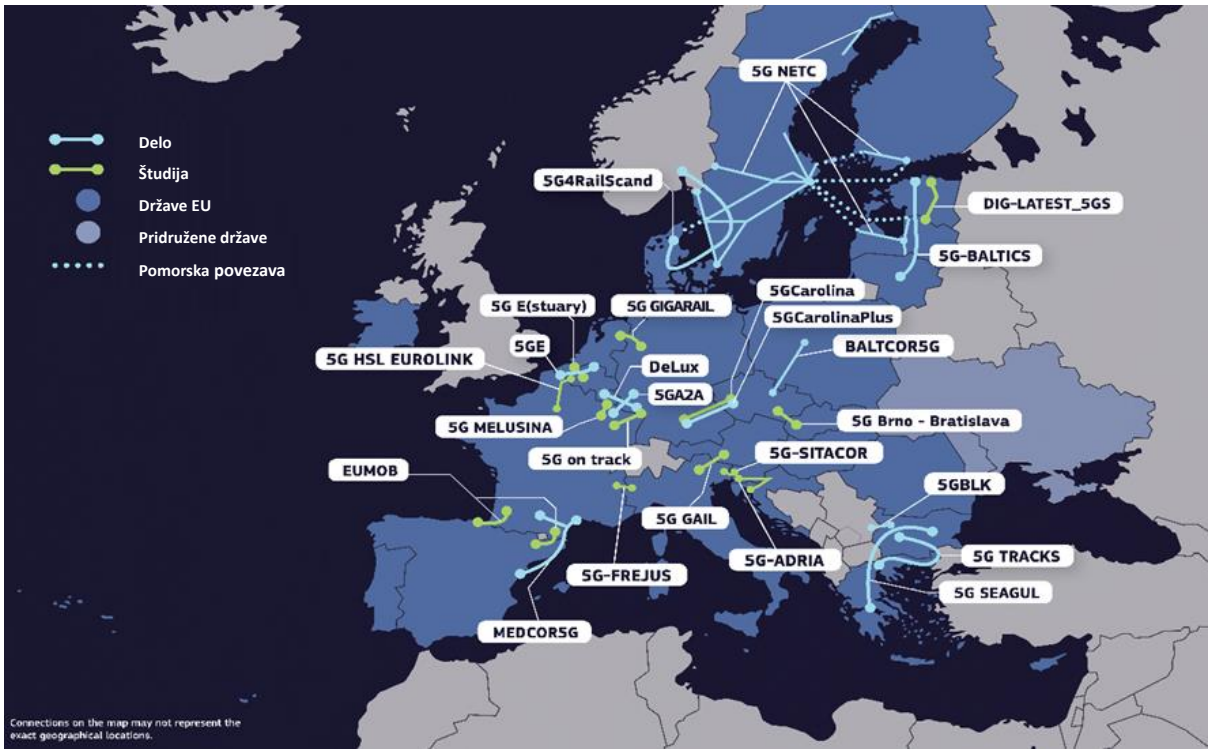

Projekti za pokritost z omrežjem 5G vzdolž glavnih koridorjev TEN-T so dober primer **sinergij** med različnimi sklopi IPE. Sklop IPE Digitalno podpira tudi uvedbo čezmejne digitalne infrastrukture (i) za pospešitev digitalizacije energetskega in prometnega sektorja z izboljšanjem interoperabilnosti in standardizacije (operativne digitalne platforme – ODP) ter (ii) za začetek kroga pozitivnih učinkov za naložbe javno-zasebnih partnerstev. Na razpisu za ODP za leto 2022 je bil financiran projekt usklajevanja in podpore, s katerim se pripravlja podlaga za projekt del v okviru drugega večletnega programa dela IPE Digitalno za obdobje 2024–2027.

IV. Odziv IPE na nedavno krizo

V zadnjih letih se je instrument IPE izkazal za prožnega pri odzivanju na nepredvidljive izzive in krize. Po neizzvani vojni agresiji Rusije sta Ukrajina in Moldavija zaprosili za uradno pridružitev programu IPE (sporazuma sta bila podpisana 9. maja in 6. junija 2023). To upravičencem iz teh držav omogoča samostojno sodelovanje v razpisih IPE in sodelovanje v vlogi opazovalcev na sejah odbora IPE. EU je začasno odpravila njihove nacionalne finančne prispevke za programe EU, dokler bodo v teh dveh državah trajale finančne težave, ki jih povzroča vojna.

Promet:

Po ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022 je bila dodelitev sredstev za **vojaško mobilnost** pospešena v največji možni meri. Komisija je pospešila ocenjevanje prvega razpisa za zbiranje predlogov za vojaško mobilnost za leto 2021 (ki je bil odprt za prijave do januarja 2022), nato pa je že maja 2022 objavila drugi razpis za vojaško mobilnost (štiri mesece prej, kot je bilo načrtovano). Preostali proračun je bil izplačan na začetku programskega obdobja, zadnji razpis za zbiranje predlogov pa je bil objavljen maja 2023.

Posledično je bilo 1,7 milijarde EUR sredstev za vojaško mobilnost porabljenih v samo dveh letih in pol. Med tremi razpisi za zbiranje predlogov se je stopnja presežnih prijav stalno povečevala, in sicer z 1,2 za razpis za leto 2021 na 4,7 za zadnji razpis za leto 2023, kar kaže tudi na vse večje potrebe po naložbah v infrastrukturo za dvojno rabo.

Slika 3*: **Trend povpraševanja po sredstvih IPE za vojaško mobilnost (v milijonih EUR)***

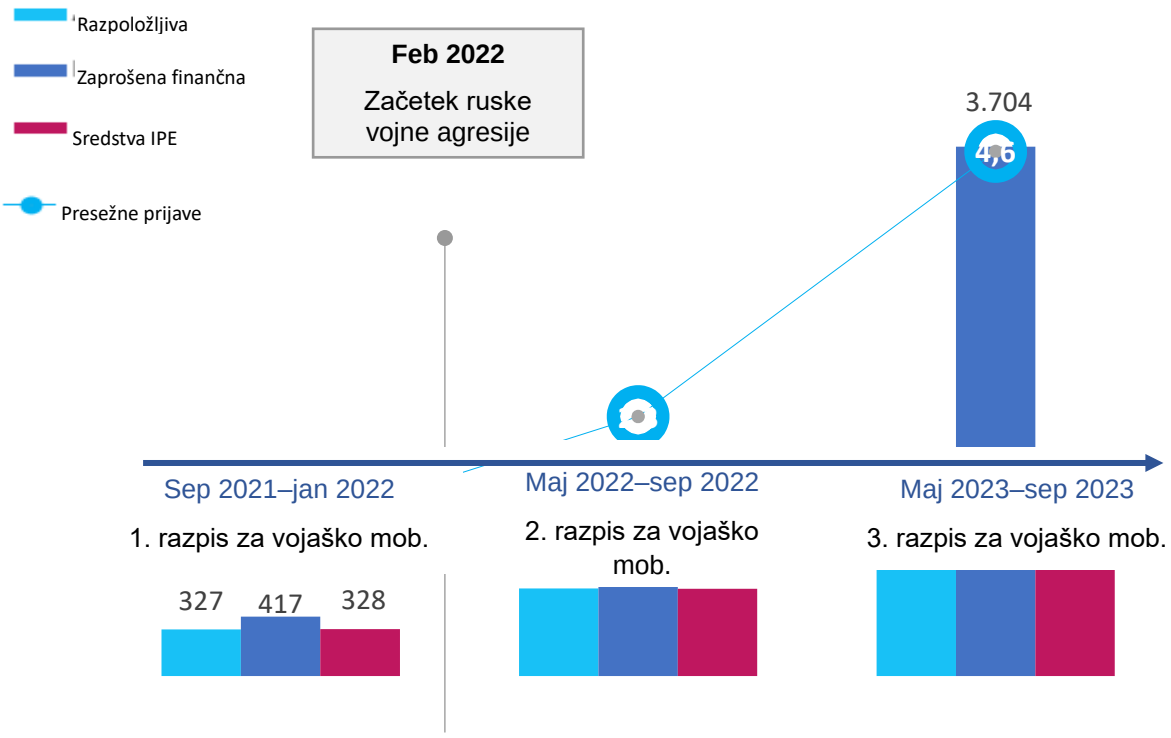

IPE Promet je dokazal svojo prilagodljivost tudi z upoštevanjem nujnih potreb, ki so se pojavile na zunanjih mejah EU z Ukrajino in Moldavijo. Sredstva IPE Promet podpirajo pobudo za **„solidarnostne pasove“** in prispevajo k vzpostavitvi alternativnih poti za prevoz blaga v Ukrajino in Moldavijo ter iz njiju po blokadi ukrajinskih pristanišč. V okviru IPE Promet je bilo (po razpisih za zbiranje predlogov za leti 2022 in 2023) zagotovljenih približno 1,5 milijarde EUR sredstev za projekte, namenjene izboljšanju solidarnostnih pasov in zagotavljanju boljše povezanosti Ukrajine in Moldavije s sosednjimi državami članicami EU (Poljsko, Slovaško, Madžarsko, Romunijo). Ti projekti bi morali povečati zmogljivost in dostop do ključnih cestnih in železniških mejnih prehodov TEN-T z razširitvijo in nadgradnjo infrastrukture, izboljšanjem parkirišč ter objektov in opreme za pretovarjanje. Podpora Ukrajini vključuje tudi projekte za razvoj proge standardne evropske tirne širine (UIC) v Ukrajini za izboljšanje njenih železniških povezav s sosednjimi državami članicami. Prvi rezultati na terenu so že vidni.

Pandemija COVID-19 in ruska vojna agresija proti Ukrajini sta povzročili visoko inflacijo, zvišanje stroškov gradbenih materialov, pomanjkanje delovne sile in motnje v dobavnih verigah. To je pomenilo, da je bilo treba za projekte IPE hitro zagotoviti dodatna sredstva za izvedbo načrtovanih ukrepov. Večletni program dela je bil zato spremenjen, tako da je bilo mogoče vsa razpoložljiva sredstva v okviru sedanjega večletnega finančnega okvira izplačati na začetku programskega obdobja za razpise IPE Promet za leti 2023 in 2024.

Energetika:

Pandemija COVID-19 in ruska invazija na Ukrajino sta vplivali tudi na izvajanje projektov na področju energije, ki se financirajo iz IPE, zaradi močnega zvišanja cen energije, znatnega zvišanja stroškov in pomanjkanja komponent za infrastrukturne projekte. To je povzročilo zamude pri nekaterih projektih, zlasti zaradi potrebe po izvajanju alternativnih tehničnih rešitev in zagotavljanju dodatnih sredstev.

Komisija je maja 2022 v odziv na rusko invazijo sprejela načrt **REPowerEU**[19], na podlagi katerega je bilo sprejetih več zakonodajnih aktov, namenjenih zmanjšanju odvisnosti od ruskih fosilnih goriv, diverzifikaciji virov oskrbe s plinom, zmanjšanju porabe energije in pospešitvi uvajanja energije iz obnovljivih virov.

Čeprav sta sedanja uredba o IPE in revidirana uredba o TEN-E začeli veljati pred načrtom REPowerEU, sta usklajeni z njegovimi cilji. Projekti, financirani iz IPE Energetika, od leta 2013 prispevajo k povezovanju energetskega trga EU s krepitvijo čezmejnih povezav in povečevanjem zanesljivosti oskrbe. V letih 2021, 2022 in 2023 so bila dodeljena nepovratna sredstva za dela na področju skladiščenja plina, kar bo omogočilo odpravo pomislekov glede zanesljivosti oskrbe s plinom v jugovzhodni Evropi, regiji, ki jo ruske prekinitve oskrbe najbolj neposredno prizadenejo.

Revidirana uredba o TEN-E izključuje kategorije infrastrukture za fosilna goriva iz upravičenosti do statusa projekta skupnega interesa in vključuje nove kategorije infrastrukture, ki so ključne za razogljičenje, zlasti projekte na področju vodika in elektroenergetskih omrežij na morju. Čezmejni projekti na področju energije iz obnovljivih virov prispevajo k stroškovno učinkovitemu uvajanju dodatnih zmogljivosti za energijo iz obnovljivih virov, ki prispevajo k zmanjšanju odvisnosti EU od fosilnih goriv.

Digitalni sektor:

Kot je določeno v okviru projektov skupnega interesa v digitalnem sektorju, lahko IPE pomaga razširiti in okrepiti digitalno povezljivost med EU in njenimi sosedami. **Projekt East West Gate** (financiran v okviru drugega razpisa za zbiranje predlogov) bo omogočil zagotavljanje digitalnih storitev Ukrajini ter neposredno povečal možnosti in zmogljivosti komuniciranja tako z Ukrajino kot med državami članicami EU.

Glede na rusko vojno agresijo proti Ukrajini ter konflikte in nestabilnost na Bližnjem vzhodu je postalo nujno povečati odpornost in redundanco **digitalne infrastrukture, ki povezuje Evropo z Azijo**. Program IPE je že zagotovil sredstva za tri projekte za uvedbo kablov v arktični regiji, in sicer Far North Fiber, Polar Connect in TUSASS CONNECT. Ti projekti so del vizije povezljivosti Arktike, s katero bo sčasoma vzpostavljena alternativna pot med Evropo in Azijo.

Z različnimi projekti, financiranimi v okviru sklopa IPE Digitalno, se krepi digitalna povezljivost po vsej Evropi in s sosednjimi regijami, vključno s Severno Afriko in vzhodnoevropskimi državami (Ukrajino in Moldavijo), kar odraža širšo geopolitično strategijo za krepitev digitalne odpornosti Evrope, spodbujanje gospodarskega povezovanja in krepitev regionalne stabilnosti. Z razširjanjem visokozmogljivih omrežij in usklajevanjem

[19] Sporočilo Komisije COM(2022) 230 final z dne 18. maja 2022 o načrtu REPowerEU.

digitalnih standardov program deluje kot protiukrep zunanjim vplivom ter zagotavlja nadzor nad kritičnimi digitalnimi infrastrukturami.

IPE Digitalno ima tudi pomembno vlogo pri ustvarjanju alternativ za digitalno povezljivost, krepitvi odpornosti komunikacijskih omrežij in raziskovanju poti, ki lahko obidejo tradicionalna, preobremenjena ozka grla, kot je Sueški prekop.

Nenazadnje stroge zahteve glede upravičenosti v okviru IPE Digitalno, ki se nanašajo na nosilce projektov in uporabljeno opremo, prispevajo k varnosti in zanesljivosti kritične digitalne komunikacijske infrastrukture, ki se financira.

V. Stanje proračuna in ocena napredka

Vmesni pregled sedanjega večletnega finančnega okvira, ki je bil zaključen leta 2024, ni povzročil sprememb proračuna IPE za vse tri sektorje. Kljub temu so bili proračuni posameznih sektorskih programov nekoliko spremenjeni v primerjavi z referenčnimi zneski v pravni podlagi, kot je opisano v nadaljevanju.

Za večjo prepoznavnost in preglednost dodeljenih sredstev IPE ter podprtih projektov je agencija CINEA januarja 2023 vzpostavila javno pregledno ploščo[20]. Ta pregledna plošča zajema vse projekte in programe, ki jih upravlja agencija CINEA, vključno s tistimi za IPE Promet in IPE Energetika. To orodje omogoča vsem, da poiščejo najnovejše informacije o projektih, njihovem financiranju in upravičencih ter grafe za vizualizacijo podatkov. Agencija CINEA je objavila tudi dve interaktivni publikaciji, ki prikazujeta dosežke programa od leta 2014, eno za IPE Promet[21] in eno za IPE Energetika[22], ter posebno publikacijo o sinhronizaciji baltskega omrežja[23].

Informacije o dodelitvi proračunskih sredstev in projektih IPE Digitalno so na voljo na spletišču HaDEA[24].

Dodatne informacije o izvrševanju proračuna IPE so na voljo tudi na portalu Komisije o smotrnosti[25]. Te informacije temeljijo na izjavah o smotrnosti programov, ki se vsako leto predložijo za vsak program.

Promet:

[20] CINEA Project Portfolio - Welcome (Portfelj projektov CINEA – Uvodna stran) | Sheet - Qlik Sense (europa.eu).
[21] Greener Transport Infrastructure for Europe 2014-2024: Building future-proof infrastructure thanks to the Connecting Europe Facility Transport (Bolj zelena prometna infrastruktura za Evropo v obdobju 2014–2024: gradnja infrastrukture, ki bo kos izzivom prihodnosti, s pomočjo Instrumenta za povezovanje Evrope – promet).
[22] Interconnected sustainable energy infrastructure for Europe 2014-2024: Building a future-proof European Energy network with the Connecting Europe Facility Energy (Medsebojno povezana trajnostna energetska infrastruktura za Evropo v obdobju 2014–2024: vzpostavitev evropskega energetskega omrežja, ki bo kos izzivom prihodnosti, z Instrumentom za povezovanje Evrope – energetika).
[23] CEF Energy: instrumental funding to achieve the Baltic synchronisation with the Continental European Network (IPE – energetika: ključno financiranje za dosego sinhronizacije baltskih držav s celinskim evropskim omrežjem).
[24] About Connecting Europe Facility - Digital - European Health and Digital Executive Agency (O Instrumentu za povezovanje Evrope – digitalno – Evropska izvajalska agencija za zdravje in digitalno tehnologijo).
[25] Connecting Europe Facility - Performance - European Commission (Instrument za povezovanje Evrope – smotrnost – Evropska komisija).

250 milijonov EUR iz proračuna IPE **Promet** je bilo uporabljenih za financiranje evropskega akta o čipih. Proračun IPE Promet podpira tudi dodatne upravne odhodke, ki izhajajo iz svežnja „Pripravljeni na 55“, zlasti pobud FuelEU za pomorstvo in ReFuelEU za letalstvo, nedavno pa iz revidirane uredbe o EMSA in uredbe o enotnem evropskem nebu 2+.

Kot je bilo že opisano, je bil proračun IPE Promet v obdobju 2021–2024 izplačan na začetku programskega obdobja. Doslej je bilo dodeljenih več kot 21 milijard EUR sredstev, in sicer na podlagi podpisanih projektov, izbranih v okviru razpisov za leta 2021, 2022 in 2023 (10,5 milijarde EUR iz splošnih sredstev, 9,3 milijarde EUR iz kohezijskih sredstev) ter v okviru razpisov za vojaško mobilnost (celotni znesek 1,7 milijarde EUR iz sredstev za vojaško mobilnost). Ta znesek vključuje tudi 1,3 milijarde EUR, dodeljenih infrastrukturnim projektom za alternativna goriva v okviru prvega tekočega razpisa AFIF.

Preostali proračun IPE bo dodeljen v okviru razpisa za zbiranje predlogov za leto 2024 in drugega tekočega razpisa AFIF s proračunom v višini 2,5 milijarde EUR oziroma 1 milijarde EUR. Razpis za leto 2024 je bil zaključen konec januarja 2025 in je trenutno v postopku ocenjevanja, medtem ko je bil drugi tekoči razpis AFIF objavljen februarja 2024 in bo trajal do začetka leta 2026.

Prvi sporazumi o nepovratnih sredstvih iz tega večletnega finančnega okvira so bili podpisani leta 2022 po prvem razpisu IPE Promet, objavljenem leta 2021. Ker projekti za študije trajajo dve do tri leta, projekti za gradbena dela pa štiri do pet let, je večina projektov IPE Promet še vedno v začetni fazi. Trenutno je v teku več kot 600 projektov. Le nekaj manjših projektov (23) je že zaključenih (npr. infrastruktura za alternativna goriva, varna in varovana parkirišča). Zaenkrat projekti napredujejo po pričakovanjih in v skladu s sporazumi o nepovratnih sredstvih. Morebitne zamude se lahko pojavijo šele v prihodnjih letih.

Pri IPE Promet se uspešno izvaja načelo „uporabi ali izgubi“. Če se pojavijo zamude pri izvajanju projekta, se njegov obseg prilagodi, nepovratna sredstva pa ustrezno zmanjšajo. Proračun se nato ponovno uporabi v drugem razpisu za zbiranje predlogov (vrnjena sredstva).

Energetika:

Odobritve za prevzem obveznosti IPE **Energetika** za obdobje 2021–2023 so prvotno znašale 2,397 milijarde EUR, vključno s 5,9 milijona EUR namenskih prejemkov iz prejšnjih nalogov za izterjavo IPE za obdobje 2014–2020 v letu 2021[26].

Nepovratna sredstva, dodeljena na podlagi razpisov za zbiranje predlogov za projekte skupnega interesa in projekte CB-RES v obdobju 2021–2024, so skupaj znašala 3,542 milijarde EUR, pri čemer razpisi CB-RES za leto 2024 še niso bili zaključeni.

430 milijonov EUR je bilo prerazporejenih iz odobritev za prevzem obveznosti IPE Energetika za leto 2023 v IPE Promet. To kaže, da se proračun IPE med tremi sektorji uporablja na najučinkovitejši način. V letu 2023 je imel sklop IPE Energetika še vedno omejen portfelj projektov, za katere so bila dodeljena sredstva, pri nekaterih od njih pa je prišlo do zamud pri izvajanju. Hkrati je bil pri IPE Promet proračun izplačan na začetku

[26] V skladu s prvim večletnim programom dela iz leta 2021, C(2021) 5791 final z dne 6. avgusta 2021: Izvedbeni sklep Komisije o financiranju Instrumenta za povezovanje Evrope in sprejetju večletnega programa dela za obdobje 2021–2027.

programskega obdobja in je bilo mogoče uporabiti prerazporejeni proračun v okviru razpisov IPE Promet za leto 2023.

Prerazporejeni proračun bo vrnjen v sklop IPE Energetika z začetkom leta 2025, obveznosti zanj pa naj bi bile prevzete v naslednjih letih, saj se pričakujejo znatne potrebe po naložbah v novih kategorijah energetske infrastrukture (zlasti omrežja na morju in vodik). Rezultati razpisa IPE za projekte skupnega interesa in projekte vzajemnega interesa za leto 2024 so to potrdili: dodeljena nepovratna sredstva znašajo 1,250 milijarde EUR, pri čemer projekti na področju omrežij na morju in vodika predstavljajo 24 od 41 izbranih predlogov (kar znaša 947 milijonov EUR ali 76 % dodeljenih sredstev).

Digitalni sektor:

150 milijonov EUR referenčnega zneska iz pravne podlage za IPE Digitalno je bilo prerazporejenih v evropski akt o čipih, 110 milijonov EUR referenčnega zneska pa je bilo prerazporejenih v pobudo Infrastruktura za odpornost, medsebojno povezljivost in varnost prek satelita (IRIS²) (za obdobje 2024–2027).

Začetek izvajanja IPE Digitalno je bil nekoliko odložen zaradi nekaterih zamud pri sprejetju, novosti programa in inovativne narave nekaterih tem (npr. 5G za povezano in avtomatizirano mobilnost). V skladu s tem so se projekti v okviru prvega razpisa začeli januarja 2023, projekti v okviru drugega razpisa v začetku leta 2024, projekti v okviru tretjega razpisa v začetku leta 2025, projekti v okviru četrtega razpisa pa naj bi se začeli v začetku leta 2026.

Pri treh razpisih v okviru programa dela za obdobje 2021–2023 je bil upoštevan časovni razpored načrtovanja „en razpis na leto“, s splošno zelo dobrimi proračunskimi obveznostmi, usklajenimi z dodeljenimi finančnimi sredstvi, zlasti za projekte podmorskih kablov, predložene v okviru razpisa za strategijo Digital Global Gateways.

Čeprav bodo rezultati projektov na voljo šele od leta 2025, se lahko trenutni portfelj projektov šteje za uspešen. Po prvih treh razpisih IPE Digitalno trenutno zagotavlja finančno podporo za 117 projektov, ki zajemajo njegove glavne teme, s skupnim proračunom več kot 640 milijonov EUR.

VI. Sklepi in obeti za preostalo obdobje večletnega finančnega okvira

Celotni proračun za sklop IPE **Promet** bo dodeljen v letu 2025, nadaljnji razpisi v okviru sedanjega večletnega finančnega okvira pa niso načrtovani, razen v primeru morebitnih omejenih vrnjenih sredstev, ki v projektih ne bodo uporabljena.

Projekti, izbrani v okviru razpisov IPE Promet, imajo visoko dodano vrednost EU in bi morali prispevati k dokončanju omrežja TEN-T. Hkrati ostajajo potrebe po naložbah v omrežje TEN-T velike. V skladu z dokumentom o stališču koordinatorjev TEN-T iz aprila 2024[27] znašajo skupne naložbe, potrebne za dokončanje jedrnega in razširjenega jedrnega omrežja TEN-T, 845 milijard EUR v naslednjih 15 letih. V tej številki so upoštevane

[27] Connecting Europe. A transport funding and financing that is adapted to the challenges ahead. TEN-T Coordinators' Position Paper (Povezovanje Evrope. Financiranje in finančna sredstva za promet, prilagojena prihodnjim izzivom. Dokument o stališču koordinatorjev TEN-T).

vse nove zahteve, dodane med revizijo uredbe o TEN-T. Samo za projekte z najvišjo dodano vrednostjo EU je preostali znesek potrebnih naložb ocenjen na približno 210 milijard EUR.

Zaradi trenutnih geopolitičnih razmer so potrebne čim hitrejše naložbe v projekte vojaške mobilnosti, ki povečujejo zmogljivost za obsežne premike vojakov in težke opreme v kratkem času. Taki projekti naj bi se izvajali usklajeno med državami članicami, da se omogoči nemotena čezmejna mobilnost.

Za sklop **IPE Energetika** bo Komisija do leta 2027 še naprej organizirala razpise za zbiranje predlogov za projekte skupnega interesa in projekte vzajemnega interesa ter za čezmejne projekte na področju energije iz obnovljivih virov, celoten proračun pa naj bi bil dodeljen do konca programa. Visoka dodana vrednost EU pri projektih IPE Energetika izhaja iz njihovega prispevka k povezovanju notranjih energetskih trgov, zanesljivosti oskrbe z energijo in razogljičenju energetskega sistema.

V skladu s študijo o potrebah po naložbah, objavljeno januarja 2025[28], bodo samo potrebe po naložbah za čezmejne projekte na področju električne energije in povezave z napravami na morju v obdobju 2024–2040 znašale 130 milijard EUR. Projekti čezmejnega sodelovanja na področju energije iz obnovljivih virov (projekti **CB-RES**) so ključni za izkoriščanje asimetrij med proizvodnim in odjemnim potencialom ter so že zdaj bistveni za države članice, v katerih so bile izčrpane vse možnosti za uvedbo, osredotočeno na domači trg. Podpora EU je odločilna pri spodbujanju takih projektov, ki vključujejo intenzivne naložbe v osnovna sredstva ter večjo kompleksnost in tveganja, na primer zaradi zahtevnosti sklenitve sporazumov o delitvi stroškov in koristi med državami članicami.

Drugi program dela **IPE Digitalno** (2024–2027) temelji na rezultatih in izkušnjah, pridobljenih pri izvajanju prvega programa dela (2021–2023), ter na razvijajočih se prednostnih nalogah politike na področju infrastrukture za digitalno povezljivost. IPE Digitalno bo še naprej podpiral hrbtenično povezljivost in zgoraj navedene teme 5G z določenimi prilagoditvami za razpise, povezane s 5G, ki so zdaj vključeni v „obsežne pilotne projekte 5G“ (od četrtega razpisa, ki se je začel 22. oktobra 2024).

Načrtovana porazdelitev proračuna v višini 865 milijonov EUR, ki je na voljo za obdobje 2024–2027, daje prednost povečanju zmogljivosti, odpornosti in varnosti čezmejne povezljivosti EU, pri čemer je 542 milijonov EUR namenjenih za globalne prehode oziroma podmorske kable. Druga prednostna naloga je nadaljevanje uvajanja najsodobnejše povezljivosti za napredne in inovativne aplikacije, pri čemer je za pilotne projekte 5G namenjenih 205 milijonov EUR. Za vzpostavitev čezmejnih kvantnih komunikacijskih povezav med državami članicami je bilo namenjenih 90 milijonov EUR.

[28] Evropska komisija: Generalni direktorat za energijo, Finesso, A., Kralli, A., Bene, C., Goodall, F., idr., *Investment needs of European energy infrastructure to enable a decarbonised economy – Final report* (Potrebe po naložbah v evropsko energetsko infrastrukturo za omogočanje razogljičenega gospodarstva – končno poročilo), Urad za publikacije Evropske unije, 2025.

Delo, povezano z **vmesno oceno IPE za obdobje 2021–2027**, je v teku, da bi se program IPE poglobljeno analiziral. Naročena je bila podporna študija, Komisija pa je novembra 2024 objavila dokument o okviru spremljanja in vrednotenja (SWD(2024) 276)[29].

[29] Delovni dokument služb Komisije. Okvir spremljanja in vrednotenja za Instrument za povezovanje Evrope za obdobje 2021–2027.